

МИРКО ДЕМИЋ

РОМОР Г(В)ОЗДАНЕ И ЛУЦИЈА ВАЛЕРИЈА ВЕРЕКУНДА

Ковачи и шамани су из исиоџ ѓнијезда.
Јакутска пословица

Г(В)ОЗДАНА: Ја, Гвоздана или Гоздана, безвремена или свевремена, изабрана да будем мимо свега и мимо свих, осуђена да постојим упркос бројним доказима одсуства бивања. Спроводник сам душа и њихов трагалац (неријетко и гонитељ), жена родитељка, иако без порода, свештеница и видарица, познавалац болести и заточеница здравља, тумач оностраног а затрована оностраним. Остављам траг о свом путу кроз људе, кроз њихова тијела и њихове душе. О времену не знам ништа и не занима ме. Све друго знам и познајем; зато сам савршена незналица.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Ту, на падинама ове безимене горе, под неколико слојева земље, муља и пијеска требало би да почива моје тијело. Уколико се ово неухватљиво и необјашњиво стање може назвати почивком, а ова гњечава и безоблична материја – тијелом. Смјештено је на самом излазу из терми, поред пута који води за моју родну Сисцију. Ту почивам ја, тачније – дио мене, некадашњег Луција Валерија Верекунда, Луцијевог сина, ветерана Legio XV Apollinaris.

Г(В)ОЗДАНА: Ова гора има три врха. На једном од њих, оном највишем, расла је циновска бреза са девет грана. На једној од њих било је скривено гнијездо. У то гнијездо долетјела је велика птица и снијела јаје. Из тог јајета испилила се моја душа. Одмах по рођењу сишла је у подножје брезе како би се уселила у тијело тек

рођене дјевочице и тиме ме предодредила за предводницу племена које насељава ову Гору, а којем завиде сва околна племена, јер посједују магију већу од свих њих заједно.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Дакле, ни по чему нисам изузетан да би се о мени из големе временске даљи говорило или писало. Помена није достојан ни мој живот ни моја дјела. Један сам од многих и као такав раван непостојећима. Изузетност није моја, већ овог дуговијеког надгробног камена, и овог мјеста, гдје је постављен а моје тијело сахрањено, сплета околности које су омогућиле да мој гроб не оскрнавe они који долазе, у непрестаној смјени народа и царстава. Јер живи увијек оргијају над гробовима својих претходника, ма ко они били и ма какве заслуге имали. Изузетност је и у околности да неко послије толико вијекова откопа тај исти камен и на основу штурних података на њему, бар начас, „оживи” моје мртвило.

Г(В)ОЗДАНА: Ја, Гозданина или Гвозданина душа, свједочим својим тијелом, којег нема ни у назнакама, јер се разградило од ишчекивања да му се вратим, али зато дочекавши да га скрнавители откопају и тумаче. Тијело ми је одлутало од силног чекања, прогутано од ове податне и халапљиве земље, оставивши у аманет вјечности тек метално оглавље и круницу зуба, као последње доказе и наговјештаје мог постојања. Дакле, било је потребно да потпуно нестанем како бих повратила компетенцију за свједочење и стекла право да, уз то, прометнем покоју нит сопствене приче.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Овдје ме је затекло такозвано раздвајање душе од тијела, овог од оног свијета, такозвани живот од такозване смрти. Дошао сам у терме по наговору доброг пријатеља како бих предахнуо од изазова који свакодневно спадају доконог ветерана, већ остарјелог, али још увијек жељног богатства и уживања. Неће бити у криву ни они који вјерују како сам се склонио у терме не бих ли начас одагнао мисли од вјероломне жене и незахвалних синова. Пристигао сам овдје с намјером да лијечим костобољу, у шездесет петој години живота, а неповратно и дословно заглибих у блату, пошто попусти оно у шта сам се увијек поуздавао – моје срце. Упокојено тијело ми сахранише о трошку колегија ветерана, а неупокојену душу препустише лутању. Подигоше надгробни титул од тамошњег вапненца и на њему оставише траг о заједничком суживоту такозване душе и такозваног тијела, обједињених поменутих именима.

Г(В)ОЗДАНА: Умјесто главе које нема, јер се дематеријализовала, о мени ће свједочити оглавље, односно два рога плетена од металних украса, окићена стакленим и јантарним перлама. Тако ће по оглављу процјењивати каква ми је била глава, а по украсима колике су ми биле руке и ноге. Доказ више да ће будући о мени, па и свима нама, судити по накиту и украсима, дакле баш по оном помоћу чега сам за живота мамила уздахе мојих саплеменика и заједничких непријатеља. Доказ да моћ не лежи у дубинама душе, већ искључиво у спољашњем сјају и вјештини сијања страха. О нашим гробовима говориће на стотине нијемих глинених идола, дуговјечнијих од наших пропадљивих тијела. Глинене фигурице људи и животиња причаће сопствену причу, пристрасну попут сваке жртве принијете да би се умилостивили богови; неразумљиви приликом давања, а немилосрдни кад узимају.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Зато не знам да ли ове ријечи потичу од мог тијела или моје душе, из једног од њих или из неке треће димензије, коју не разумијем. Утолико сваку ову ријеч треба узимати са резервом и самилошћу живих које они умију да гаје спрам мртвих. Под условом, дабоме, да се мој глас бар по нечему разазнаје у овом подземном ромору гласова бивших људи. Те гласове чују само они међу живима који вјерују како ми, мртви, имамо снажну потребу за разговором и размјеном мисли до које смо умирањем досегли, а који само живима могу бити од користи. Они ма који у то не вјерују преостаје мукла тишина, тежа од сваког смисленог гласа, неподношљивија и од најнеразговјетнијег мрмора.

Г(В)ОЗДАНА: Свједочим тајним знањем које ми је, с рођењем, подарила ова Гора, моја мајка, а њој њезина. Испод ове Горе богатје се живи него на њеној површини. Познато је да је величина нашег знања у обрнутом сразмјеру од знања која посједују они око нас. Поготово је знано да свако, ма колико незнатно знање било, у себи садржи и свијест о количини свог незнања. Чуварица сам ватре и њезине моћи, као и умијећа алхемијског претварања крте рудаче у чврсто гвожђе. Јер, сваки сусрет ватре и рудаче раван је чуду. Ова је Гора настала из стољетних израза захвалности наших предака божанствима који су нам подарили посједовање и једног и другог. Отуда моје име – Гвоздана – као оптужба и кривица, као жиг и као барјак.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Нема тог надгробног биљега који је довољно простран да прими све оно што бих хтио да се о мени зна, ма колико био скроман и самоубилачки настројен.

Сваки и најмањи запис мука је и напор онеме ко саставља ријечи, а још већи онеме ко их клеше у камену. Не треба занемарити ни напор свих оних који ће овим путем пролазити, застајкивати, срицати слова и наслућивати њихов смисао. Сведен сам, дакле, на ова слова, на ријечи које она творе и смисао који нуде. Статус војног ветерана не омогућује мом тијелу саркофаг ни плитки рељеф на њему. Док буде овог камена, дотле ће бити и спомена на мене. Под условом да неко буде умιο да тумачи ових дванаест редова што их је ординатор саставио а клесар утиснуо. И ако се на путу од записаног до уклесаног не поткраде каква омашка, нека двосмисленост, или не падне додатна сјенка која ће продубити и увећати неразумијевање. Довољно је да неко од њих двојице заборави или „прогута” покоје слово, па да то створи недоумице код оних који буду имали жељу да одгонетају. Свака грешка приликом клесања доноси по једно ново витоперење већ извитопереног спомена на мене. Прво од њих је само рођење, а онда и умирање.

Г(В)ОЗДАНА: Како трајемо, односно копамо рудачу, топимо је и након тога одлажемо неупотребљиву троску, тако се у небеса издиже наша Гора, приближавајући нас боговима. Предање говори да је и овдје земља била равна, све док нашим прецима није предата магична моћ добијања гвожђа. Сва околна брда су настала услијед наслага троске, док је ово, највише, настало не само од одложене троске већ и од пепела жртва паљеница, које су генерације предака приносиле божанствима у знак захвалности што су баш њих изабрали за чуваре божанске вјештине. Познавати тајну добијања гвожђа значило је имати непобједиво оружје у рукама. Оружје помоћу кога се лакше и ефикасније убија непријатељ, али достиже и најбржа ловина. Уз то, од њега се прави накит и украси на нашој одјећи, како бисмо тиме показали надмоћ над супарницима, а тиме наше светилиште смјестили у сам центар свијета.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Постоје предјели предодређени да се због њих и за њих ратује, предјели који својом конфигурацијом и рјечним токовима, својим воденим и копненим раскрсницама подразумевају граничне карауле. Предјели, дакле, чије посједовање доноси предност и изазива осјећај надмоћи, док за противнике представљају бригу и трајан немир који их гони да све учине како би их покорили. Управо на таквом комаду земље сам се родио. Не без великог напора дочепао га се тада млади Октавијан, будући цар, покоривши келтско-илирску Сегестицу, да би са супоротне, лијеве обале ријеке Колапис, подигао Сисцију, град у којем сам рођен и у којем сам мислио да ћу умријети.

Г(В)ОЗДАНА: Предмет сам пожуде мушког дијела свог племена, али и страха, уколико није ријеч о истом. Предмет сам зависти женског дијела мог племена. Такође, предмет сам страха и зависти наших непријатеља, других племена, који су љубоморни на наше божанске дарове, који стрепе од великих ватри и наших чудесних пећи, дрхте од врелине течног гвожђа и зебу од хладних оштрица сјечива које смо ковали. Зато не бих говорила о природи самоће врховне свештенице, јер свака моја жалба би се претварала у разметање, а вајкање у тричарију доконих и богатих. Не бих говорила ни о трајном страху да ме нека од супарница унутар племена не смакне и засједне на моје мјесто. Довољно је што о већини својих тајни ћутим, пошто на заобилазан начин, ипак, говорим о њима.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: По окончању легионарске каријере, цар је ветеранима подијелио земљу и робове. Међутим, ова земља се сама од себе отима колико и сами робови. Није се родио ни умро тај који је успио да их разумије и обузда. Многи долазе, неко вријеме бивају на њој, па силом или милом одлазе са ње, испражњени као амфоре. Најприје је створена да се на њој ратује. Између ратова је осуђена да буде плијен ратних ветерана, попут мене. Али мали број ветерана зна да су, у ствари, они храна те земље. Нипошто обрнуто. Војници, било да су садашњи или бивши, вољом богова су лишени вјештине разумијевања земље и њених закона. Отуда им она измиче и, на крају, ветерани постају њен плијен. Том слутњом оправдавам мањак бриге за напредак свог невеликог властелинства надомак Сисције.

Г(В)ОЗДАНА: Наши душмани не знају нити ће икад сазнати да ли су моје молитве и обредне игре узроковале чудесно претварање обичне рудаче у тврде и убилачке предмете, или су оне дошле касније, након случајног сусрета ватре и земље. Нек вјечно разбијају главе да ли су молитве, моје и мојих претходница, узрок чуду или су његова посљедица. Док тако буде, трајаће и премоћ нашег племена. Дуговјечност ове Горе, нашег племена и моје душе говори да нисмо били синови и кћери ратника, што је на први поглед мана, а у ствари је наша предност. Ратнике не држи мјесто, иако крв лију како би загосподарили њиме. Њихова несрећа је у томе што овладавају површином, заборавивши да постоје и друге димензије – подземље и надземље. Управо због тога ратничка племена не умију да остаре, јер им природа налаже да отичу, да се селе, клизе по површи као по леду, невични да пусте дубље коријене. Ратоборни номад никад до краја не успије да се преобрази

у питомог ратара и марљивог рудара. Довољно би било да бар на једном мјесту забију своја копља и око њих покушају да свију своје гнијездо. Али они управо то не желе, бојећи се да ће тако постати још рањивији.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Има ли веће несреће за јунака чувене Legio XV Apollinaris од те да не умре у борби, већ да сконча бањајући се, од такозване срчане слабости, попут какве ислужене конкубине? Овдје, у термама, слегла се силесија ветерана из чувених битака, сличних мени, потајно прижељкујући да ова чудесна вода – у ствари ово смрдљиво блато – лијечи сваку бољку, па и саму старост. Дабоме, ово је званичан легионарски став. Незванично, има ли веће среће него не погинути у неком од бесмислених ратова, па послеје имати привилегију да се о њима нашироко хвалише, односно претјерује, како то већ раде сви који ратове преживе? Признајем да нисам срео ниједног од сабораца а да није сматрао како заслужује и дубљу старост и веће привилегије. Лагао бих кад бих овдје устврдио да и сâм тако не мислим. Магична је и заносна вјера болесних у изљечење и склоност да се у свакој будалаштини види лијек и ужитак. Као што је магична старачка вјера која ишчекује повратак у младост. Природно је и очекивано да се свака легионарска душа жали на своје тијело. Јер оно је једини свједок падова властите душе. Ожиљци од сјечива пробадали су ме при свакој промјени времена. Лизао сам своје ране у овим термама, ране душевне и ране физичке, као вучица. И, очигледно, нисам их зализао.

Г(В)ОЗДАНА: Моја вјештина почива на посједовању невидљивог клубета чији почетак вежем за своје тијело, а крај за душу. Како би душа лутала, клубе би се одмотавало. Једино тако моја душа успијева да се врати, а да не залута. Узалудна би била сва моја игра током које с муком успијевам да одвојим своју душу од тијела. Најпростије речено – сваки пут морам да запосједнем себе. Па кад то успијем, све друго бива лакше. И потрага за заблудјелим душама и спровођење тијела на онај свијет и враћање са њега. И проналажење Вретена свијета уз које се једино могу узверати на небо и разгрнути звијезде, низ чији се глатки струк може уронити у подземље.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Родио сам се под сјенком варварског мача и стријеле. Са том пријетњом сам и задојен, бу-квално, млијеком наше робиње која је рођена међу њима. Та ме је пријетња успављивала, али и, у плачу, будила. Одгојен сам, дакле,

са усађеном дужношћу да поримљујем варварски мравињак у којем сам угледао свијета. Учен сам и да не примјећујем како наша околина својом подлом ћутњом и суманутом трпеливошћу све чини да ме варваризује. Очигледно да смо се узајамно тровали, ни једни ни други никад не довршивши свој наум. Надживјеле су ме моје ноћне море у којима бјежим од косматих и у овчије коже обучених варвара. У тим сновима они ме не стижу, нити успијевам да им побјегнем. У сновима, као и на јави, никад нисам налазио разријешења. У њима није било ни побједа ни пораза. Само трајни страх пред неумитним и покушај бијега из ступице. Учен сам, такође, да спавам са једним оком отвореним. Њиме и мртав гледам на овај свијет у којем сам живио, док је оно друго задужено за ово садашње, односно вјечно.

Г(В)ОЗДАНА: Исто тако, кад бих уз помоћ вучје сјени, мог вјерног пратиоца, сустигла коју одлуталу душу, по њеној величини и немиру покушавала сам да пронађем тијело из чијег окриља је одбјегла. А кад бих ударцима у бубањ успјела да направим пролаз кроз мракове доњег свијета и вратила се да истјерам демона из тијела неког саплеменика, по задатим ранама и посљедицама болести самјеравала сам величину и разорност уљеза. Једно је сигурно, и тијело напуштено од душе заувјек би остајало позлијеђено, као што је бестјелесна душа била лак плијен сваке надземне и подземне опачине. На основу тога се може видјети како нисам спријечавала зло; само сам покушавала да га умањим или бар одгодим.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Од малена су ме учили суровости. – Што бруталније окружење, то суровији човјек! – опомињали су ме моји учитељи. Данас мислим сасвим супротно – варвари су се од нас учили бјесомучности, а не ми од њих. Што веће царство, то већа и надменост, то бескрајнија неосјетљивост и немјерљивија себичност. Тек у предвечерје свог живота спознао сам како смо ми, Римљани у колонијама, посебна сорта људи. Одавно ишчупани из свог краја да га се више и нисмо сјећали, а недовољно укоријењени у нашим колонијама, окружени несклоним, углавном непријатељски настројеним домороцима. Тако сам у Емони, окруженој сурим планинама, уздисао за родном Сисцијом, њеним мочварам и ријекама, заборављајући да сам и тамо, у свом милом а негостољубивом завичају, учен да живим надмено, односно неспокојно.

Г(В)ОЗДАНА: Дакле, један од мојих послова био је да улазим у зјапећа и обездушена тијела да бих на основу њихове празнине препознала њихове одбјегле душе. Признаћете, посао нимало лак.

Процјењивала бих да ли је некој души било тијесно у том тијелу, да ли ју је оно жуљало и гдје, да ли је некој од душа било пространо, није ли у свом тијелу звечала попут коштице у бадему. Ниједног тренутка нисам смјела да покажем немоћ или незнање у пословима разумијевања свих прохтјева душа. Нисам смјела да пред саплеменицима покажем страх и немоћ. Морала сам да сваком гестом показујем свезнање. Нису душе биле мој проблем, колико су то били моји саплеменици и претенденткиње.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Проклетство војног заната налаже да ветерани, на крају, кроз бласто своје мрзовоље провуку и највеће успјехе, свеједно да ли је то ширење граница Царства, подјармљивање или протјеривање варварских племена, да ли су то вјешти маневри или муњевити испади у дубину непријатељске територије. Од њих су гори само они ветерани који су осјетили срамоту и горчину пораза. Они, дакле, који су, поред укуса пораза, имали несрећу и да их преживе. Света дужност одбране царства сударила се са варварском борбом против уљеза на њиховој земљи. Наша се одбрана свела на превентивне походе, прогоне и изгоне, а њихова на препаде из потаје, на сијање несигурности и на вјежбу стрпљења. Натјецали смо се у звјерствима. И не знам ко је кога надбио.

Г(В)ОЗДАНА: У вјечној улози спроводнице душа, моје искуство говори да сваки пут кад би ми душа напуштала тијело, како би спроводила неку од душа саплеменика или ишла у потрагу за неком од њих, осјетила бих за тренутак олакшање, као да сам се ријешила мучног терета. Исто тако, када би ми се душа, по обављеном послу, вратила у тијело, осјетила би извјесну nelaгоду. Као да је тијело било претијесно за њене пропорције. Као да се душа на том путу увећала, натекла, подгојила се. Такође, успјевши да одлијепим душу од свог тијела, осјетила бих олакшање јер сам се тиме одвојила и од племена, од дужности вјечно будне предводнице, од свих земаљских прозаичности, лебдећи и одмарајући се између стварности и онога што представља њену негацију, за тренутак заборављајући надлежности за туђе душе, удовољавајући искључиво својим прохтјевима.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Сваки ветеран пређе пут од охолости и надмености до цангризавог вајкања и гунђања. Пали у бојевима то, срећом, никад не окусе. Својом суздржаношћу и нијемим трпљењем, околина с временом ветеране изолује, све отвореније игнорише и све суптилније се с њима изругује. Не бих се

сложио да сам био храбар легионар. Прије би се могло рећи да сам био суров према непријатељу, а обзиран према саборцима. Снага легије никад није почивала на снази и умјешности ратовања, него на свијести да нема ситуације у којој смо способни да напустимо један другога. Нема тог ветерана који се не жали над стварношћу која је успједила након њихових побједничких времена. За ту се стварност они, по правилу, нису борили. Под условом да не рачунају на привилегије. Стварност је смртни непријатељ сваког ветерана, јер га сваким својим дамаром оспорава. Као вјечне опомене, на једној страни стоји мекушност, а на другој претјеривање. Отуда ваљда сваки легионар настоји да буде суровији него што то ситуација и прилика налаже, док свако претјеривање вјешто крије, поготово уколико је у супротности са интересима Царства, односно цара. У том је, ваљда, тајна дуговјечности Царства и кратковјечности нас легионара, његовог угаоног камења.

Г(В)ОЗДАНА: Водим ову причу из тијела у душу, из душе у тијело, из стварног у нестварно, из онога у овај и из овога на онај свијет. Одузета ми је моћ рађања дјете, али зато дата свака друга. Јер, за рађање, жена мора да се подвргне суровости, а онај ко предводи племе то себи не смије да дозволи. Заузврат ми је дата моћ да опсјењујем људе и држим их у великом страху. Како умијем да металу удишем душу, убилачку душу, за разлику од далеких предака који су ту исту душу удахњивали у обичну глину, тако вадим душе из тијела непослушних и оних који сумњају у мене и моје вјештине. Комбинујем своју суровост са незнањем саплеменика.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Вјештина владања свих царева своди се на способност манипулације сујетом и похлепом нас ветерана. Многе смо управо ми извикали и доводили на трон. Није мали број ни оних који су од нас напрасно и у крви силазили са њега. Отуда, ветерани воле чврстину царева руке, али само дотле док им не почне укидати припадности. Пристаће да их не повећава, док за свако умањивање постају нервозни, а тиме и опасни. Никад нисам видио Рим. У младости сам жалио за тим, да бих у позној животној фази захваљивао боговима на том дару (или одсуству дара). Сигуран сам да бих на његовим улицама и трговима већ неколико пута изгубио главу, за довођење овог или оног претендента на царски пријесто. А можда бих га рушио са истом страшћу као што сам рушио варварске утврде. Старост са собом доноси и ту вјештину са којом човјек успијева да оправда сваку своју одлуку и потез, сваки судбински урес, одбацујући оно што је могло да буде боље и другачије. Моја се завист маскирала у презир према

свима онима који долазе из Рима или у њега одлазе. Нарочито према онима чија се пословична охолост излива на нас који стојимо на границама Царства, гордим и нијемим, попут пањева. Ми и они нисмо исти, макар се једнако називали Римљанима. На нашим патњама ничу њихова уживања, од наше крви искивају се њихови златни храмови. Сви трчимо свој маратон ка задобијању достојанства и славе код незахвалних и безосјећајних потомака. Наводно, сви служимо императору чија слава баца на нас тунику заборавља. Крајности важећих назора налазиле су се на понизности спрам надређених и надмености према подређенима. Између њих се шћућурио голи, лаковјерни и грамзиви човјек, уплашен да не остане сâм, изван гомиле, да не буде прогнан и лишен дарова који припадају побједницима.

Г(В)ОЗДАНА: Не очекујте од мене да вам кажем истину о смрти. Смрт нема истину, што не значи да она сама није истина. Она је мимо и изван истине. И кад бих знала њену истину, не знам шта бих са њом. Да ли бих помоћу ње тјешила или њоме увећавала страх. Зато сам се усредсредила на оно што долази након смрти. На тренутак када се истина живота рачва на истину тијела и истину душе. На путеве, дакле, који се никад више не састају. У том сазнању лежи и сва моја моћ. А моћ се, као што је познато, не преноси на друге прије самртног часа. А често ни тада.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Има неке божанске казне у томе што пред крај живота, у доколици и љенствовању, пребирам по списима оних које сам за војничког живота презирао – пјесницима. Некад сам их презирао начелно, на основу оног што сам начуо од других, ученијих и упућенијих. Сада пак свој презир храним сваким њиховим стихом. Грчевитост за уживањима долазила је од прикривеног страха од старости и умирања. Зато се у овим термама, више из позе него снажне потребе, препустих читању Катувових уздисаја, који ме не дотакоше. Признајем, више ме је коснуо Тибулов презир према ратовима, јер сам се са тим ратовима, као бивши војник, поистовјећивао. Имао сам времена да се наднесем и над Вергилијеве *Буколике*, пожеливши да тог пјесника доведем у ове дивље крајеве и препустим га „уживањима” које призива у својим епикурејским жалопојкама за мирним и тихим живовањем. Поготово ме је тронуло његово „разумијевање” сељака које Царство лишава земље у корист нас, ветерана.

Г(В)ОЗДАНА: У тој бризи за туђе душе често сам заборављала на своју, а поред ње – и на тијело, из којег сам излазила као из

вреће, и по обављеном послу улазила у његову обамрлост, неопажено, као ухода. Своју сам душу тровала душама оних које сам спроводила на онај свијет, као и оних које сам враћала са лутања. Загађивала сам своју душу тијелима у које сам душом завиривала, гонећи из њих демоне који су у њих ушли, криво се представљајући. У томе је нестајало моје људско лице, тањила се моја немоћ и малодушност, да би била одбачена, попут троске из које је била исисана посљедња гвоздена твар. Преостајала ми је хладноћа гвожђа и убилачки сијев у очима пред којим су и најгордији обарали погледе и падали на кољена. Откривам само толико да моје искуство потврђује како је и душа потрошива роба.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Није искључено да су на стање мог срца утицале вијести које су гласници доносили из Рима, а свједочиле су о смртима царева. Најприје Нероновој, а онда, попут лавине, и о смрти Галбе, Отона, па Витилија. Дешавало се да су гласови о смрти неког од њих стизали прије гласова да су извикани за царева. Сједили су на трон уз помоћ мачева и копаља, да би, убрзо, од истих тих били свргавани, у крви и понижењу. Срећом, крај те године жив нисам сачекао. Да ли се овим блатом може облијепити стид који посједујем спрема своје војничке суровости и бахатости? Могло би, када би тијело било идентично са стидом. Овако, с друге стране римског поимања ствари, бојим се да ме је једино стид надживио. Поготово ме нису надживјели добијени вијенци: *corona vallaris* и *corona muralis*. Римљанин из смрти срља у мит, а не у неки нови живот, несавршен као и овај досадашњи. Надменост и урођени подсмјех спрема робова и варвара држали су ово тијело устобоченим шест и по деценија, да би посрнуло у врелом блату ових терми. Нисам имао коме дати посљедњи дах. Није било никога да ми склопи очне капке. Није имао ко да ме дозива. Кованицу су ми турили у уста како ми се душа не би могла повратити у тијело, коначно ми пружајући прилику да осјетим додир утробе мајчице земље.

Г(В)ОЗДАНА: Моје тијело се никад није макло са падина ове Горе. Она је њему читав свијет, његов почетак и крај, сâм његов пупак. За душу се тако нешто не би могло рећи. Она се налутала, напуштала шкољку тијела, надвиривала се у туђе утробе, спроводила и одводила друге душе, упознала сав бескрај неба и подземља, и поново се враћала у тијело, да се начас смири и окријепи. За то вријеме, моје тијело је остајало усред наше насеобине, бескрајно стрпљиво спрема враголија душе. Никад у животу људско биће

нисам дотакла. Мушкарца поготово. Чинила сам то само ријечима. Оне су моја тицала и моја одбрана од додира, од људске близине.

ЛУЦИЈЕ ВАЛЕРИЈЕ ВЕРЕКУНД: Војникова душа осјећа потребу да по напуштању свог тијела одлута што даље из свог неудобног завичаја. Ако је ово или овај што вам се обраћа – моја душа, онда може да потврди како свијет, како подземни тако и надземни, врви од оваквих присподоба, жељних саговорника, вампирски жељних тијела. Свог или туђег, сасвим свеједно. Суочен са изостанком става о било каквом облику живота након смрти, ово свједочим из позиције оног који сумња, изналазећи оно у шта не верује. Не бринем, ако ја немам вјере у живот након живота, увијек ће бити оних који ту исту вјеру заговарају својом убилачком искључивошћу.

(одломак из романа *Пуштања из горе*)